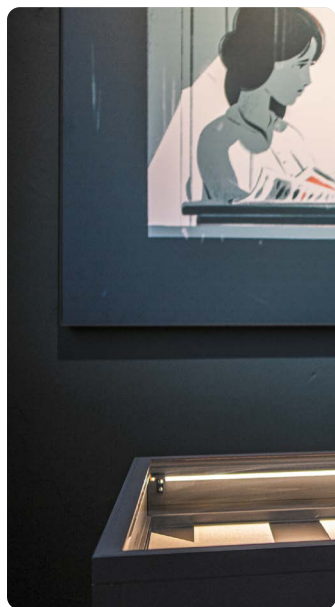

3 • 11 • 2022

Museumpark Archeon, Alphen aan den Rijn
& via livestream

Programmaboekje Erfgoeddag

Geschiedenis voor de toekomst

#erfgoeddagzh

PROGRAMMA ERFGOEDDAG - donderdag 3 november 2022

TIJD	TITEL	LOCATIE
09.15 - 09.55	Inloop	Romeinse Herberg, Atrium
	Plenair	
10.00 - 10.05	Openingswoord Mariëlle Hendriks	Atrium
10.05 - 10.10	Bijdrage Willy de Zoete, gedeputeerde	Atrium
10.10 - 10.15	Openingswoord Jack Veldman	Atrium
10.15 - 11.05	Wij zijn de tijden Gerard Rooijakkers	Atrium
11.05 - 11.35	Gebouwd erfgoed van de toekomst Anita Blom	Atrium
11.35 - 11.55	Pauze	Atrium
11.55 - 12.35	De wereld op zijn kop Jona Lendering	Atrium
12.35 - 12.45	Samenvatting ochtend Mariëlle Hendriks	Atrium
12.45 - 13.45	Lunchpauze	Romeins Badhuis
	Deelsessies	
13.30 - 14.25	Excursie: Operatie Zwammerdamschepen Tom Hazenberg	Restauratiewerf
13.45 - 14.25	Het Doornroosjescenario voor de collecties van Streekmuseum Jan Anderson Gerard Rooijakkers / Evelien Masselink / Frank Bergevoet	Atrium
13.45 - 14.25	Het landschap van Zuid-Holland in 2100: erfgoed en klimaatadaptatie Erik Mostert	Exedra Bacchi

TIJD	TITEL	LOCATIE
13.45 - 14.25	Een frisse blik op de collectie met Kijkdepot Schiedam Merel van der Vaart	Exedra Plotinae
14.25 - 14.30	Zaalwissel	
	Deelsessies	
14.30 - 15.20	Zorg meets erfgoed Leen van Zwieten	Atrium
14.30 - 15.20	Religieus erfgoed, burgers en toekomst Lilian Grootswagers	Exedra Bacchi
14.30 - 15.30	Erfgoedonderwijs op de basisschool - kinderen denken nu over het waarom van vroeger Pim van der Helm	Exedra Plotinae
14.30 - 15.30	Excursie: Operatie Zwammerdamschepen Tom Hazenberg	Restauratiewerf
15.20 - 15.40	Pauze	Atrium
	Plenair	
15.40 - 16.00	De mens centraal: vrijwilligers en erfgoedgemeenschappen Wim Burggraaff	Atrium
16.00 - 16.30	Uitreiking Erfgoedparel Marielle Hendriks en Arjan Witte	Atrium
	Wrap-up en afsluiting Marielle Hendriks	Atrium
16.30 - 17.30	Borrel - Netwerken met muzikale begeleiding	Atrium

- Alle bijdragen in het Atrium (met gele stip aangegeven) zijn te zien via de livestream op erfgoedhuis-zh.nl/erfgoeddag.

Wijzigingen onder voorbehoud

Erfgoeddag 2022: Geschiedenis voor de toekomst

Veel mensen, misschien wel de meeste, krijgen op enig moment belangstelling voor geschiedenis en erfgoed. Vooral als hen dat persoonlijk raakt: erachter komen dat je oma in de Voorstraat werd geboren en jij daar nu óók dagelijks je boodschappen doet; of je zorg om dat bijzondere gebouw in de stad dat ze van plan zijn af te breken, wat jou persoonlijk treft omdat je er zulke mooie herinneringen aan hebt. Een kleiner deel van de mensen houdt zich actief bezig met al die dingen, bijvoorbeeld als vrijwilliger bij een museum, een historische vereniging of een andere club. Nog weer een kleiner deel doet dat professioneel. Belangstelling voor erfgoed is wat ons allen bindt, op welke manier we ons er ook mee bezighouden.

Maar dat is allemaal niet vanzelfsprekend als we het in de loop van de tijd beschouwen. Dat gebouw is verdwenen, maar gelukkig hebben we de foto's nog. Wie zorgt dan voor die foto's? En als degene die dat deed overlijdt of verhuist, hoe behoud je dan de kennis over het gebouw? Natuurlijk, we hebben archieven en depots, waar ons erfgoed wordt bewaard. Bewaren en behouden op zo'n manier dat ook anderen er

COLOFON

EINDREDACTIE Erfgoedhuis Zuid-Holland

ONTWERP Mirjam Wilbrink, studioBoven grafisch ontwerp

PRODUCTIE Katrien Ligt

FOTO'S Floris Scheplitz

wat mee kunnen is een eerste vereiste, daar zijn we het allemaal wel over eens. Maar wie maakt de keus tot bewaren? Wiens erfgoed bewaren we daarmee?

Een andere kwestie: hoe houd je de belangstelling voor dat verleden levend? En hoe betrek je nieuwe generaties, andere bevolkingsgroepen en nieuwe inwoners van je stad bij je erfgoed? Zullen zij dat gebouw of die foto's ook nog interessant vinden en er goed voor zorgen? Kun je eigenlijk wel eisen van nieuwe generaties dat zij zich zullen bekommeren om wat wij hier en nu belangrijk vinden? En wat vinden zij zelf belangrijk?

Daar gaat het vandaag om tijdens de Erfgoeddag 2022 met als titel 'Geschiedenis voor de toekomst'. Hoe houd je belangstelling voor het verleden vast bij anderen dan de 'gebruikelijke' geïnteresseerden en hoe behoud je dat verleden op zo'n manier dat het ook in de toekomst voor brede groepen beleefbaar blijft? Lidmaatschap van een historische vereniging of ergens vrijwilliger worden is niet voor iedereen een voor de hand liggende keuze. Zeker voor jongeren niet. Maar wellicht uiten zij hun belangstelling op een andere manier. Hoe met hen in contact te komen? Over het betrekken van nieuwe doelgroepen, en over nog veel meer, gaat het op deze Erfgoeddag.

De Erfgoeddag 2022 vindt plaats in Museumpark Archeon, en is ook via een livestream te volgen. Het programma omvat diverse sprekers, workshops en een excursie en biedt daarnaast ruimte voor ontmoeting en netwerken. Omdat we ons bij Museumpark Archeon bevinden, waar onlangs werd besloten tot de bouw van een Romeins Scheepvaartmuseum, zal het Romeinse verleden van West-Nederland een speciale plek in het programma innemen. We besluiten de dag met een borrel, met gelegenheid om bekenden en relaties te ontmoeten en gezamenlijk mooie erfgoedplannen te maken: de geschiedenissen van de toekomst!

Verleden en toekomst zijn vreemd

Over dragen van erfgoed in de tijd

Gerard Rooijakkers

De toekomst is ongewis. Eigenlijk geldt dat ook voor het verleden, zo betoogt cultuurhistoricus Gerard Rooijakkers. Wat betekent dit voor het behoud van erfgoed?

Fotograaf: Klaas Uilkema (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

In de museumboerderij komt het oude platteland tijdelijk tot leven. Een andere wereld waar kinderen water kunnen pompen en even in de bedstee mogen kruipen. Ouders verbazen zich met dichtgeknepen neuzen over het samenleven van mens en dier onder één dak. Ot en Sien. Grootouders herinneren zich de kolenkachel en de aardappelmelder. Zo heeft elke generatie zijn eigen ervaringshorizont en elke streek zijn eigen museumboerderij. De provincie Zuid-Holland is goed voorzien van museumboerderijen in onder andere de Hoeksche Waard, de Krimpenerwaard en Alblasserwaard. Kennelijk vinden Nederlandse gemeenschappen het de moeite waard om dat verleden te behouden en door te geven. De zelfvoorzienende kleinschaligheid van het oude landbouwbedrijf wordt hier gevierd. Een mythe overigens, want ook in het verleden waren boeren sterk afhankelijk van internationale markten.

De zelfvoorzienende kleinschaligheid van het oude landbouwbedrijf wordt hier gevierd. Een mythe overigens, want ook in het verleden waren boeren sterk afhankelijk van internationale markten.

Het over te dragen goed van het erf

Met zoveel museumboerderijen valt het eigenlijk niet eens op dat we in Nederland, vreemd genoeg, niet beschikken over een nationaal landbouwmuseum waar het hele verhaal van agrarisch Nederland wordt verteld. Opvallend ook dat, bij al het kapitaal van de agro-industriële sector, belangrijke spelers hierin kennelijk geen geld willen steken. Ze sponsoren hier en daar wel een kleinschalige museumboerderij, maar het maatschappelijk super-relevante verhaal van schaalvergroting,

ruilverkaveling en technologie met trekkers als statussymbool van een groepscultuur, daar wordt zonder reflectie met een grote boog omheen gelopen. De voormalige Landbouwhogeschool Wageningen beschikte over een topcollectie historische landbouwwerktuigen, thans verweesd en aan het oog onttrokken. Vooralsnog niet voldoende 'hip and happening' aan de moderne WUR (Wageningen University & Research).

Het gebrek aan kritische reflectie op dat verleden gaat gepaard met het ontbreken van een gedeelde visie op de toekomst.

Ik voorspel – die toekomst kunnen we overzien – dat dit snel zal veranderen. Ook onderdelen van de 'industriële landbouw' gaan de komende jaren immers in hoog tempo musealiseren. Hoe sympathiek ook, pijnlijk duidelijk zal worden hoezeer die museumboerderijen fungeren als veilig erfgoed dat precies ver genoeg terug in de tijd ligt om een *safe story* te zijn waar de angel is uitgehaald. Het gebrek aan kritische reflectie op dat verleden gaat gepaard met het ontbreken van een gedeelde visie op de toekomst. Die combinatie van onbeholpenheid met betrekking tot verleden en toekomst is niet toevallig.

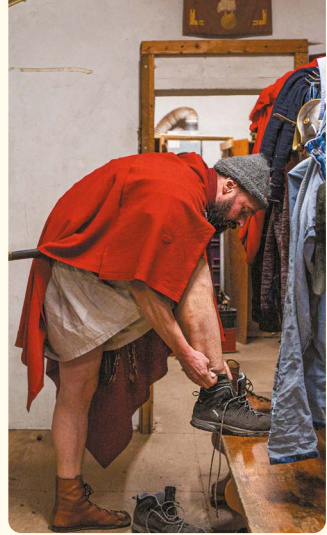
Een toekomst die voor veel boerenfamilies traumatisch lijkt te worden, waarbij het doorgeven van het land van de ene op de andere generatie doorbroken lijkt te worden. Want voor boeren is erfgoed letterlijk het over te dragen goed van het erf. Jij wilt niet de zwakste schakel in die keten zijn. De, vooralsnog onderbelichte, culturele factor is in het

huidige transitie-conflict net zo belangrijk als de economie. De vraag zal worden wat voor individuele boerenfamilies belangrijker is: winst-maximalisatie door het bedrijf ergens anders verder te intensiveren of de gehechtheid aan het land dat volstaat voor een gezinsbedrijf. Ik verwacht dat die voorvaderlijke emotionele gehechtheid, net zoals de liefde voor de biodiversiteit, nogal zal tegenvallen bij de huidige generatie jonge boeren. Die gaan kiezen voor een onzekere toekomst elders zonder verleden, laat staan dat van de museumboerderij.

De museale vreemdheidsparadox

De afstand tussen de realiteit van het huidige boerenbestaan en de werkelijkheid van de museumboerderij is enorm groot. Je zou zeggen dat die categorie musea daardoor bij het publiek gediskwalificeerd wordt, maar dat is juist niet het geval. Er is een kritische grens in de mate van vreemdheidservaring bij bezoekers, die voor musea en andere erfgoedinstellingen van cruciaal belang is. Bij cultuurhistorische musea veronderstelt de bezoeker een verschil tussen de werkelijkheid binnen en buiten de instelling, want als die een-op-een hetzelfde zou zijn, ervaart men geen verleden. Dat is opmerkelijk, want in het landschap buiten het museum stikt het van de gelaagde historische elementen die synchroon zijn ingevoegd in het heden. De Duitsers noemen dat treffend 'die Gleichzeitigkeit des Ungleichzeitigen'.

Wie bij Jan Anderson in Vlaardingen, om maar een voorbeeld te noemen, het museale winkelstraatje binnenloopt komt in een andere wereld terecht die 'buiten' niet meer bestaat. Met veel voorwerpen uit de twintigste eeuw is het voor bezoekers van verschillende generaties een herinneringsmachine met een aangename mix van vreemde en vertrouwde ('dat hadden wij thuis ook!') voorwerpen. Ervaringen en herinneringen worden tijdens het bezoek van de ene op de andere generatie doorgegeven en daarmee voor de nabije toekomst geborgd.

Wanneer de vreemdeservaring toeneemt, vermindert echter de reminiscentie-werking. Hiermee bedoel ik dat zonder herkenning het biografische geheugen van een generatie niet geprikkeld wordt. Dit betekent dat naarmate de tijd verstrijkt, de presentaties in een museum zullen moeten opschuiven, waarbij ook het derde kwart van de twintigste eeuw aan bod komt. Het wachten is dan ook op de eerste bio-industrie-stal als museumboerderij nieuwe-stijl. Twintig jaar geleden heb ik dat al eens gesteld in een boek over de musealisering van het platteland, maar inmiddels is het maar de vraag of we die intensieve veehouderij ooit willen beschouwen als erfgoed: immers geen veilig verleden waar we als samenleving trots op kunnen zijn. Dit is vergelijkbaar met de onderwaardering van het Brutalisme in de architectuur van de jaren 1960, waar Anita Blom op wijst, die thans volop gesloopt wordt.

Voor musea met objecten zonder biografische herinneringswaarde is het lastig om het grote publiek, dat het verleden als een consumptie-goed ervaart, te bekoren. Oudheidkundige musea, zoals het Archeon in Alphen aan de Rijn, proberen dit te ondervangen door andere belevingselementen toe te voegen zoals experimentele archeologie en living history. Wetenschapsjournalisten zoals Jona Lendering

hebben hier een grote communicatieve uitdaging. Dat is wat ik noem de museale vreemdheidsparadox: te weinig vreemdheid is een probleem, maar te veel vreemdheid is ook problematisch voor de erfgoedervaring van eigenheid. Die paradox moet je als museum niet willen oplossen. Je moet ermee durven spelen, en die vreemdheid juist laten ervaren als een kwaliteit van het verleden.

Erfgoed is toe-eigening van het vreemde

De toekomst is ongewis, een vreemd en onbetreden domein. Zelfs het verloop van de nabije toekomst lijkt de samenleving te overvallen. Het verleden daarentegen menen we te beheersen, en schijnt ons vertrouwd. Zozeer dat we dat verleden klakkeloos erfgoed zijn gaan noemen, waarbij we onszelf generatie op generatie beschouwen als vanzelfsprekende erfgenamen van verre voorouders die we doorgaans niet of nauwelijks kennen. Hun culturele categorieën (mooi-lelijk, vies-lekker enz.) wijken sterk af en in spreektaal zouden we ze niet eens kunnen verstaan. Let wel, dat geldt *mutatis mutandis* ook voor onze nazaten in de toekomst! Een van de onderschatte kwaliteiten van het verleden is juist dat het ons ten diepste vreemd is. En juist die essentiële vreemdheidservaring neutraliseren we door het verleden te reduceren als veilig en vertrouwd erfgoed dat 'van ons' is. Let bij erfgoed altijd op gidswoorden als 'ons' en 'nog'.

De veiligheid van *safe stories* uit het verleden wankelt de laatste tijd.

Die veiligheid van *safe stories* uit het verleden wankelt de laatste tijd, met discussies over de zwarte pagina's van ons Westerse verleden met slavernij en kolonialisme of de heksenvervolgingen – zaken waarvoor

regeringen vroeg of laat excuses aanbieden. Onaangename erfenissen zijn immers ook erfgoed. Maar de cultus van eigen en vertrouwd wordt binnen (en vooral buiten) de erfgoedwereld nog volop beleden. Zie bijvoorbeeld de halsstarrige politieke roep om een Nationaal Historisch Museum. Een vreemd verleden eigenen we ons met gemak toe, of dit nu hunebedden of het recent 'ontdekte' Doggerland in de huidige Noordzee betreft. Erfgoed impliceert altijd toe-eigening. Daarom vinden we een zwart verleden zo lastig.

Die vreemdheid heeft de geschiedenis met de toekomst gemeen. Beide zijn terra incognita, een grotendeels onbekend terrein – historici en futurologen ten spijt. Zoals we het verleden in de erfgoedvorming als 'eigen' reduceren, zo willen we ook de toekomst toe-eigenen door hier en nu te bepalen wat 'ons' erfgoed zal zijn.

Dragen en overdragen

Als het gaat over de waarde en betekenis van erfgoed voor de toekomst, spreken we steevast heel instrumenteel over doorgeven. Maar wil je cultuurelementen werkelijk voor de toekomst behouden, zul je in cultuurbeleid niet zozeer moeten uitgaan van instellingen, maar van dragende gemeenschappen. Dat zijn groepen mensen die dragers zijn van rituelen en tradities, van kennis en kunde. Zij geven betekenissen aan de objecten, het landschap en het erfgoed en

De strategie om een instelling op te richten ter behoud is op langere termijn kansloos zonder dragende gemeenschap.

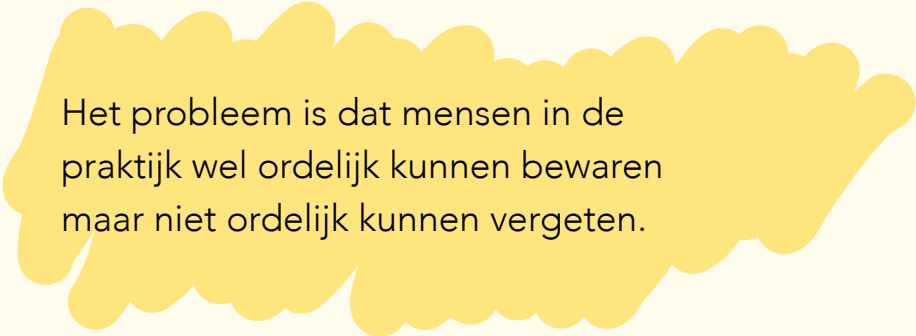
houden die daardoor in stand. Ze doen dat per definitie op eigen initiatief. Voor Zuid-Holland is onlangs berekend dat de gekapitaliseerde waarde van het vrijwilligerswerk minimaal 124 miljoen euro per jaar bedraagt, en dan praten we alleen nog maar over de erfgoedsector.

Dragende gemeenschappen dienen we evenwel veel breder op te vatten dan alleen de erfgoedsector met vrijwilligers. De strategie om een instelling (museum, stichting, vereniging) op te richten ter behoud is op langere termijn kansloos zonder dragende gemeenschap. De neiging is echter steeds om instellingen verder te versterken. Je kunt beter investeren in die dragende gemeenschappen door ze met zeggenschap serieus te nemen, ze vitaal en veerkrachtig te maken en adaptief toe te rusten op een onzekere, vreemde toekomst. Immers: wie zich niet kan aanpassen is in de evolutie tot uitsterven gedoemd.

Daarbij gaat het niet om paternalistisch doorgeven, maar om dragen en overdragen. Ik stel dan ook voor om voortaan te spreken van 'met zeggenschap deelhebben' in plaats van vrijblijvend deelnemen als het gaat om participatie, en over 'dragen en overdragen' als het gaat over toekomstig behoud door ontwikkeling. Dit is helemaal in de geest van het Verdrag van Faro, dat de Raad van Europa in 2005 in Portugal heeft vastgesteld. De Nederlandse overheid is, zoveel jaar na dato, eindelijk voornemens om dat verdrag te ratificeren en er ook in de culturele praktijk invulling aan te geven. Dat werd tijd met het oog op de toekomst.

Erfgoed van de toekomst

Laten we – naast de voorgestelde erkenning van de vreemdheids-paradox – de herinneringscultus met een reminiscentie-industrie in de huidige nationalistische identiteitspolitiek ondervangen met een herwaardering van het vergeten als culturele strategie. Want zaken die ver-

Het probleem is dat mensen in de praktijk wel ordelijk kunnen bewaren maar niet ordelijk kunnen vergeten.

geten worden, blijven uiteindelijk voor de toekomst het beste bewaard. Het probleem is echter dat mensen in de praktijk wel ordelijk kunnen bewaren maar niet ordelijk kunnen vergeten. Deze inzichten vormen het uitgangspunt van het Vlaardingse Doornroosje-project. Hierbij worden de collecties van Jan Anderson voor één of meerdere generaties in slaap gebracht aangezien generaties na ons veel beter in staat zullen

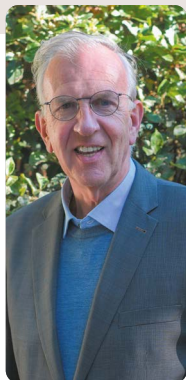
zijn om te bepalen wat waardevol is. We hebben immers de onhebbelijke neiging om ons niet alleen het verleden, maar ook de toekomst toe te eigenen.

Collecties zonder selectie vooraf in een museale vergetelput stoppen gaat geheel in tegen de huidige trend om te ontzamelen en af te stoten. Wij bepalen daarmee, al dan niet bewust, niet alleen in het heden maar ook voor de toekomst hoe 'ons' verleden eruit moet zien. In Vlaardingen gaan we dan ook niet restrictief doorgeven maar zonder condities overdragen. Anders dan onze archeologische voorouders, geven we daarbij wel een 'bijsluiter' mee met immateriële context-informatie. Op deze manier gaan we in Zuid-Holland het vertoog rond het bewaren en doorgeven van erfgoed verrijken met nieuwe inzichten en praktijken.

Bij mensenwerk is nooit iets gratuite of vanzelfsprekend. Al lijkt het in de hectiek van alledag vaak niet zo, de tijd is onze grootste vriend. Het heeft geen zin om die als persoon of samenleving te ontkennen en je ertegen te verzetten. Je moet de tijd inzetten als een kracht die voor je werkt. Een kwaliteit van de toekomst, als de tegenwoordige tijd van het verlangen, is daarbij dat deze hoe dan ook vreemd zal zijn.

PROGRAMMA

Marielle Hendriks (l)

Directeur-bestuurder
Erfgoedhuis Zuid-Holland

Fotograaf: Floris Scheplitz

Willy de Zoete (m)

Gedeputeerde provincie Zuid-Holland

Jack Veldman (r)

Directeur Museumpark Archeon

I Opening

Dagvoorzitter Marielle Hendriks, directeur-bestuurder van erfgoedhuis Zuid-Holland, opent deze Erfgoeddag voor al het aanwezig publiek, fysiek én digitaal. Ook dit jaar is het namelijk weer mogelijk de dag online bij te wonen: de onderdelen in het Atrium worden vertoond via livestream. Hendriks leidt de bijdragen in die zaal in en rondt ze af met vragen en bevindingen. Halverwege en na afloop biedt ze op haar eigen wijze een samenvatting van de dag.

Namens de provincie Zuid-Holland, die de Erfgoeddag mogelijk maakt, spreekt gedeputeerde Willy de Zoete in een opgenomen videobijdrage over titel en thema van de dag: wat betekenen deze voor de provincie?

Tot slot heet Jack Veltman, directeur van Museumpark Archeon, alle aanwezigen welkom.

Gerard Rooijakkers

Cultuurhistoricus, schrijver

Fotograaf: Veerhuis

Keynote: Wij zijn de tijden

De toekomst is ongewis, een vreemd en onbetreden domein. Zelfs het verloop van de nabije toekomst lijkt de samenleving te overvallen. Het verleden daarentegen menen we te beheersen, en schijnt ons vertrouwd. Zozeer dat we dat verleden klakkeloos erfgoed zijn gaan noemen, waarbij we onszelf generatie op generatie beschouwen als vanzelfsprekende erfgenamen van verre voorouders die we doorgaans niet of nauwelijks kennen.

Als het gaat over de waarde en betekenis van erfgoed voor de toekomst, spreken we vaak heel instrumenteel over doorgeven. Maar wil je cultuurelementen werkelijk voor de toekomst behouden,

Als het gaat over de waarde en betekenis van erfgoed voor de toekomst, spreken we vaak heel instrumenteel over doorgeven.

zul je in cultuurbeleid niet zozeer moeten uitgaan van instellingen, maar van dragende gemeenschappen. Dat zijn groepen mensen die dragers zijn van rituelen en tradities, van kennis en kunde. Zij geven betekenissen aan de objecten, het landschap en het erfgoed en houden die daardoor in stand.

In deze keynote gaat Gerard Rooijackers aanvullend op zijn Erfgoeddag-essay in op het belang van deze dragende gemeenschappen voor de toekomst in het kader van het Verdrag van Faro. De onbedwingbare neiging om ons niet alleen het verleden, maar ook alvast te de toekomst toe te eigenen bekritiseert hij aan de hand van het Vlaardingse Doornroosje-project (zie ook de deelsessie). Daarbij komt ook de oude kerkvader Augustinus om de hoek kijken.

Anita Blom

Architectuurhistoricus en senior specialist wederopbouw en naoorlogse stedenbouw bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

Keynote: Gebouwd erfgoed van de toekomst

Erfgoed moet meer meewegen in de bouwopgaven van Nederland. In de Omgevingswet maakt cultureel erfgoed namelijk ook deel uit van het afwegingskader. Het advies van Anita Blom: maak daarvan gebruik bij het opstellen van de omgevingsvisie en omgevingsplannen.

Architectuurhistoricus Blom houdt zich als adviseur bij de RCE bezig met kennisopbouw over - en het bevorderen van draagvlak voor - het naoorlogs erfgoed. Zij stimuleert herontwikkeling van naoorlogse gebieden op basis van actuele transformatieopgaven. Sinds 2017 is ze als projectleider betrokken bij Post 65, oftewel de stedelijke architectuur uit de periode tussen 1965 en 1990. Wat maakt Post 65 volgens Blom zo interessant?

Herkenbare bouwopgaven en sociale kaders van toen zijn de lessen voor nu, zo zal blijken in haar bijdrage. Wat kunnen we volgens Blom

leren van de wederopbouw? Ook toen was er een gebrek aan vaklieden en waren de bouwkosten hoog, ook toen zag men snel en efficiënt bouwen als de oplossing. Het gevolg: hoge galerijflats, monotone bouw van mindere kwaliteit en zelfs een nieuw woord dat ontstond om de impact op bewoners te duiden: flatneurose. Daarom Bloms pleidooi in het NRC Handelsblad, eerder dit jaar: pas op voor eenheidsworst!

Jona Lendering

Zelfstandig wetenschapsjournalist

Fotograaf: Paul te Stroete

Keynote: De wereld op zijn kop

De ideale volgorde van wetenschapsnieuws zou zijn samen te vatten als (a) ontdekking, (b) besluit het nieuws te delen, (c) keuze van de doelgroepen, (d) formulering van boodschappen, (e) keuze van media. Even ideaal is een gelaagde boodschap. Als de sleuteldoelgroep niet tevreden is, is elke strategie contraproductief.

Jona Lendering (1964) studeerde geschiedenis, werkte op opgravingen in Nederland en Griekenland en is al een kwart eeuw actief in de wetenschapsvoorlichting. Hij schrijft voor diverse media, is actief als docent en reisleader, publiceert diverse boeken en blogt dagelijks over de oude wereld (MainzerBeobachter.com). Hij is bestuurslid van de Vereniging voor Wetenschapsjournalistiek en -communicatie Nederland (VWN).

In zijn keynote voor de Erfgoeddag 2022 belicht Lendering deze oneffenheid in de wetenschapsjournalistiek. De ideale situatie bestaat

nooit en het ideaal is zelden bereikbaar, stelt hij. De promotie van de Romeinse Limes is daarvan een voorbeeld. De aanvraag van een werelderfgoedstatus ging vooraf aan het opstellen van een interpretatief kader en het wetenschappelijk onderzoek begint eigenlijk pas nu.

Wetenschapscommunicatie is een wetenschap, maar de inzichten bereiken de erfgoedsector onvoldoende. Wie beslist eigenlijk wie mag vertellen over het verleden? Hoe verbeteren we de voorlichting over Romeins Nederland? Kan het op te richten Centrum voor Wetenschapscommunicatie de erfgoedsector verbeteren?

De ideale situatie bestaat nooit en
het ideaal is zelden bereikbaar

Marielle Hendriks

Directeur-bestuurder Erfgoedhuis
Zuid-Holland

Fotograaf: Floris Scheplitz

Samenvatting ochtend

Wat zijn de lessen en vragen na een ochtend van keynotes over erfgoed en geschiedenis? Dagvoorzitter Marielle Hendriks rondt af met vragen aan Jona Lendering en maakt vervolgens de balans van de ochtend op met een samenvatting en opmaat naar een smakelijke lunch.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Over de Erfgoeddag

Welkom op deze vijftiende Erfgoeddag! Erfgoedhuis Zuid-Holland organiseert dit congres sinds 2007 voor gemeenten, erfgoedorganisaties, professionals, belanghebbenden en vrijwilligers in Zuid-Holland. Doel is dat zij kennis kunnen opdoen over de achtergronden en laatste ontwikkelingen op het gebied van cultuurhistorie en zich inhoudelijk kunnen laten inspireren door vernieuwende invalshoeken en voorbeelden uit het veld. Daarnaast kunnen deelnemers op deze Erfgoeddag hun netwerken uitbreiden.

Erfgoedhuis Zuid-Holland zet zich in voor het behouden, benutten en beleven van het cultureel erfgoed van Zuid-Holland. Dit doen wij niet alleen. Overal in onze provincie zetten mensen zich in om erfgoed te bewaren, te beschermen en te ontsluiten. Als ankerpunt binnen het Zuid-Hollandse erfgoedveld ondersteunen, verbinden en inspireren wij gemeenten, historische verenigingen, archieven, musea, scholen, monumentenbeheerders, ondernemers en vrijwilligers. Zo dragen we samen zorg voor het rijke erfgoed van en het doorvertellen van het verhaal van Zuid-Holland.

Meer weten? Wij organiseren regelmatig cursussen, bijeenkomsten en activiteiten voor professionals en vrijwilligers: kijk voor een actueel overzicht op onze website en meld je aan: erfgoedhuis-zh.nl/agenda.

ERFGOEDHUIS
ZUID • HOLLAND

Erfgoed voor Zuid-Holland

“Ons erfgoed en de rijke cultuur in Zuid-Holland maken de omgeving mooier”. Een belangrijke constatering en reeds eerder benoemd in eerdere edities van de Erfgoeddag.

De provincie wil het erfgoed graag behouden en beschermen. Zo kan deze historie ook door latere generaties beleefd en benut blijven worden. Het is belangrijk om te weten wat we hebben en wat we door willen geven. Maar ook om ons te realiseren dat onze keuzes daarin de (on)mogelijkheden van toekomstige generaties bepalen, want bewaren doe je ook voor later. Als nieuwe generaties zich echter niet meer herkennen in het erfgoed dat wij nalaten, dan bestaat de kans dat er alsnog veel zal verdwijnen.

Het gaat dus om betrokkenheid van mensen, vandaag en morgen. De jaarlijkse Erfgoeddag draagt daar aan bij en de provincie Zuid-Holland maakt deze dag dan ook graag mede mogelijk voor iedereen die zich wil inzetten voor het erfgoed in onze provincie.

Erfgoed is overal. In gebouwen en voorwerpen. Boven én onder de grond. Maar ook in verhalen en in gebruiken. Ons erfgoed is vooral van en voor iedereen.

Tom Hazenberg

Archeoloog

Excursie: Operatie Zwammerdamschepen

Het waren unieke vondsten: tussen 1971 en 1974 werden op het landgoed Hooge Burch in het dorp Zwammerdam bij Alphen aan den Rijn de schepen van Zwammerdam opgegraven, met onder meer drie boomstamkano's en drie vrachtschepen. Op de plaats van ontdekking is na ruim veertig jaar het Limesbezoekerscentrum NIGRVM PVLLVM gerealiseerd, naar het gelijknamige grensfort dat daar in Romeinse tijd lag als onderdeel van de Neder-Germaanse Limes. Het centrum werd geïntegreerd binnen zorginstelling Ipse de Bruggen. Bezoekers vinden daar nu vooral het verhaal van de ontdekking van de wereldberoemde Zwammerdamschepen.

De scheepsresten zelf zijn na de opgraving uiteindelijk overgebracht naar Lelystad. Daar is 95% van de resten geconserveerd. Ondanks herhaalde pogingen is het nooit gelukt de complete collectie Zwammerdamschepen te restaureren en tentoon te stellen. Er kwam schot in de zaak toen de Neder-Germaanse limes tussen 2011 en 2016 werd

ontwikkeld als toeristische lijn en (voorlopig) genomineerd voor UNESCO Werelderfgoed, een status die in 2021 werd verworven.

Provincie Zuid-Holland, gemeente Alphen aan den Rijn en Archeon ontwikkelden in de aanloop naar die mijlpaal een plan voor de restauratie en de presentatie van de Zwammerdamschepen op het terrein van Archeon: eerst in een tijdelijke publiekstoegankelijke werkplaats, de Romeinse Restauratiewerf, en uiteindelijk in het te realiseren Nationaal Romeins Scheepvaartmuseum.

In 2016 hebben Museumpark Archeon en Hazenberg Archeologie alle scheepsresten teruggebracht naar Alphen aan den Rijn, de regio van ontdekking. Een team van professionals en regionale vrijwilligers werkt sindsdien aan de restauratie van de hele collectie Zwammerdamschepen, en daarmee aan de collectie van het Nationaal Romeins Scheepvaart Museum. Dit unieke project kun je 'live' bezoeken in de Romeinse Restauratiewerf of online meeleven via sociale media.

Tom Hazenberg, archeoloog en eigenaar van het gelijknamige adviesbureau, begeleidt tijdens de Erfgoeddag een excursie naar dit project. De excursie vindt twee keer plaats, tijdens beide blokken van deelsessies.

Let op:

deze excursie begint eerder, in de pauze. Deelnemers kunnen zich melden bij de balie in de hal.

Gerard Rooijackers (l)

Cultuurhistoricus en volkscultuurkenner

Fotograaf: Veerhuis

Evelien Masselink (m)

Coördinator Business Development
bij Erfgoedhuis Zuid-Holland

Frank Bergevoet (r)

Senior adviseur roerend erfgoed bij de
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Fotograaf Masselink en Bergevoet: Floris Schepitz

Het Doornroosjescenario voor de collecties van Streekmuseum Jan Anderson

Sinds 1975 is in de stallen van een oude boerderij in Vlaardingen het particuliere Streekmuseum Jan Anderson gevestigd. In een nagemaakt winkelstraatje uit de jaren '50 van de vorige eeuw kan de bezoeker zich onderdompelen in een bijna vergeten wereld van ambachten, tradities en gewoonten.

Jan Anderson (1936) begon met verzamelen op zijn zesde, en met vooruitziende blik en tegen de heersende collectieconventies in groeide zijn verzameling uit tot 150.000 heemkundige objecten, naslagwerken, boeken en publicaties, meestal over volkscultuur en volksgebruiken, geschiedenis en topografie. Van herdenkingsshawls, brillen, tabacologie, Tweede

Wereldoorlog-objecten, merklappen, penningen tot kinderspeelgoed. In 2009 kocht Anderson in Vlaardingen een monumentaal rederijpakhuis dat dienstdoet als depot voor het grootste deel van de collectie.

Op verzoek van Jan Anderson en onder leiding van Erfgoedhuis Zuid-Holland wordt nu toegewerkt naar een nieuw museaal concept voor alle objecten die zich bevinden in zijn woonhuis annex museum: het Doornroosje-scenario. De collectie wordt volgens dit plan straks 'in slaap' gebracht tot een volgende generatie aantreedt en deze opnieuw volgens de dan geldende normen kan valideren. Dit baanbrekende idee is bedacht en wordt ondersteund door Gerard Rooijakkers en Frank Bergevoet (RCE).

Een radicale benadering, die cultuurhistorisch en museologisch heel goed te verantwoorden is, maar in Nederland niet eerder is uitgevoerd. Dit experiment brengt uiteraard vragen en kwesties op tafel, waar een klein team nu richting aan geeft. Tijdens deze sessie geven we inzicht in de afwegingen en is er ruimte voor vragen.

Merel van der Vaart

Conservator stadsgeschiedenis,
Stedelijk Museum Schiedam

Een frisse blik op de collectie met Kijkdepot Schiedam

Het Stedelijk Museum Schiedam beheert een veelzijdige historische collectie van ongeveer 6000 voorwerpen. Lange tijd heeft deze verzameling minder aandacht gekregen dan de kunstcollectie van het museum. De tijdelijke sluiting van het museumgebouw voor renovatie bood de kans om de volledige historische collectie te bekijken en herwaarderen, van arrenslede tot vingerhoed. Het museumteam deed dit samen met bewoners van Schiedam op een centrale locatie in de stad, als onderdeel van de tentoonstelling *Kijkdepot Schiedam*. De tentoonstelling was vrij toegankelijk en iedereen die binnenliep mocht meedoen, kennis delen en een mening geven.

Maar hoe geef je vrijwilligers de vrijheid en vaardigheden om zelfstandig collectieonderzoek uit te voeren en objecten te waarderen? Wat gebeurt er met de waarde van je collectie wanneer deze door verschillende ogen

wordt bekeken? Wat waren de knelpunten en wat is de opbrengst van dit traject, dat elf weken in beslag nam? Merel van der Vaart, conservator stadsgeschiedenis bij Stedelijk Museum Schiedam, leerde 'haar' collectie beter kennen en waarderen, juist doordat ze de teugels uit handen gaf. Ze zal vertellen over dit bijzondere participatief waarderingstraject en de herontdekking van een historische collectie.

Hoe geef je vrijwilligers de vrijheid en vaardigheden om zelfstandig collectieonderzoek uit te voeren?

Erik Mostert

Docent Technische Universiteit Delft,
afdeling Water Management

Het landschap van Zuid-Holland in 2100: erfgoed en klimaatadaptatie

Hoe kan het Zuid-Hollandse landschap er in het jaar 2100 uitzien?
Hoe zal het dan ingericht zijn en hoe ziet het waterbeheer er dan uit?
Moet veengroei bijvoorbeeld weer gestimuleerd worden, zodat de bodem mee kan stijgen met de zeespiegel, en zal scheepvaart weer een grotere rol spelen?

Dr. Erik Mostert is docent waterbeheer en waterrecht aan de Technische Universiteit Delft. Hij heeft gepubliceerd over de ontwikkeling van IJsselmonde, water en de Nederlandse identiteit, en de discussies over de waterschappen in het Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis, Water History en Ecology and Society.

Mostert gaat tijdens deze Erfgoeddag in op de toekomstige scenario's van het cultureel erfgoed in Zuid-Holland. Vanuit zijn vakgebied laat

hij zien waar extra aandacht voor nodig is. Watererfgoed kan volgens hem bijvoorbeeld een cruciale rol gaan spelen. Veel van dat erfgoed vervult namelijk nog steeds belangrijke functies voor het waterbeheer, zoals oude trekvaarten die water aan- en afvoeren en waar nog steeds op gevaren wordt. Bovendien kan het erfgoed gebruikt worden om het verhaal te vertellen hoe de (Zuid-)Hollanders met wisselend succes omgegaan zijn met hun omgeving. En dit kan inspiratie bieden voor de toekomst.

Watererfgoed kan een cruciale rol gaan spelen.

Leen van Zwieten

Manager NIGRVM PVLLVM,
Ipse de Bruggen

Fotograaf: Merel Klijzing

Zorg meets erfgoed

In Zwammerdam bevond zich de Romeinse nederzetting Nigrum Pullum, een klein grensfort (castellum) uit het jaar 47. Op deze plek is nu op Landgoed Hooge Burch een tentoonstelling te bezoeken over de Zwammerdamschepen, die daar in de jaren zeventig van de afgelopen eeuw werden opgegraven (zie ook pagina 28).

Met de uitverkiezing van de Neder-Germaanse limes tot UNESCO-werelderfgoed ontstond de uitdaging om dit grensnetwerk in samenhang - beter - zichtbaar te maken, zodat het brede publiek zich ook bewust kon worden van dit (vaak verborgen) verleden. Ook zorginstelling Ipse de Bruggen werd gevraagd om deel te nemen aan het Frontier Voices-project, om het verhaal van de limes uit te dragen. Cliënten van de houtgroep van Ipse de Bruggen maakten een maquette van een van de Zwammerdam-schepen. Eind november wordt de maquette tentoongesteld bij 'landschaps-ontdekkingscentrum' The Sill in Newcastle, samen met een film van de bouw.

Leen van Zwieten, manager van NIGRVM PVLLVM bij Ipse de Bruggen, vertelt over zijn ervaringen met dit project: "Deze opdracht geeft de cliënten voldoening en draagt bij aan een volwaardig leven. De blijdschap en trots die dit project brengt laat zien dat de Limes echt van een ieder kan zijn." Na dit project wordt gestart aan de bouw van de Zwammerdam 6, die een plek zal krijgen in de Castellumtuin. Ipse de Bruggen zal daar workshops organiseren waar cliënten de leraren zullen zijn. Mooie plannen, waarover Van Zwieten tijdens de Erfgoeddag met trots zal vertellen.

Deze opdracht geeft de cliënten voldoening en draagt bij aan een volwaardig leven.

Pim van der Helm (I)

Docent Geschiedenis op de Thomas
More Hogeschool Rotterdam

Erfgoedonderwijs op de basisschool - kinderen denken nu over het waarom van vroeger

Hoe houden we erfgoed en geschiedenis ook voor nieuwe generaties en groepen interessant en beleefbaar? De centrale vraag van deze Erfgoeddag kan misschien wel het beste worden gesteld aan een exponent van het onderwijs, dat hier immers actief vorm aan geeft. En beter nog: van het onderwijs dat onderwijzers onderwijst, de pabo!

Pim van der Helm, al bijna dertig jaar docent en sinds zeven jaar geschiedenisleraar op de Thomas More Hogeschool in Rotterdam, vertelt over zijn ervaringen met erfgoedonderwijs op de pabo. Het primair

De pabo stoomt studenten klaar om
erfgoedonderwijs vorm te geven.

onderwijs brengt kinderen voor het eerst met erfgoed in aanraking en de pabo stoomt studenten klaar om erfgoedonderwijs vorm te geven.

Samen met tweedejaarsstudenten wijdde Van der Helm kinderen in in de wereld van cultureel erfgoed. Na een inleidend filmpje deelt hij zijn aanpak en bevindingen en vraagt het publiek om actief mee te denken over mogelijke verbeteringen, zodat iedereen geïnspireerd huis-/schoolwaarts kan gaan.

Lilian Grootswagers

Projectleider kerkenvisie Heemschut,
eigenaar erfgoed.nu

Religieus erfgoed, burgers en toekomst

Kerken zijn in ons straatbeeld duidelijk aanwezig en mede daardoor bepalend voor de lokale identiteit; bewust of onbewust zijn we ermee verbonden. Dat wordt wel duidelijk wanneer leegstand dreigt, als er een herbestemming moet worden gevonden, of - God beware ons - de sloopkogel dreigt. Niet alleen betrokkenen, maar werkelijk iedereen in de omgeving vindt er dan wat van.

Hoe bewaren we dit erfgoed voor de toekomst? Hoe maak je de wensen en ideeën van omwonenden zichtbaar en breng je breed draagvlak voort toekomstplannen tot stand? Deze vragen stelt Lilian Grootswagers-Theuns in haar dagelijkse werk, sinds zij in 2005 actief werd in het religieus

De zichtbaarheid van religieus erfgoed kun je zien als een uitnodiging om een goede oplossing te vinden.

erfgoedveld in binnen- en buitenland, onder meer als voorzitter bij de Stichting Erfgoed Kaatsheuvel, als eigenaar van adviesbureau Erfgoed.nu en als projectleider Kerkenvisie bij Stichting Heemschut.

Het sleutelwoord: participatie. De zichtbaarheid van religieus erfgoed kun je zien als een uitnodiging om een goede oplossing te vinden, zo stelt Grootswagers-Theuns. Wanneer je de toekomst van een religieus gebouw onderwerp maakt van een burgerparticipatietraject is dat de beste garantie dat wat er gebeurt ook door zoveel mogelijk mensen zal worden gedragen. Grootswagers-Theuns zal op de Erfgoeddag enkele praktijkvoorbeelden geven van kerken die op deze manier succesvol zijn gered en waar een nieuwe bestemming voor werd gevonden. Maar hoe pak je dit (samen!) aan? Wat zijn de best practices? De inzet van haar bijdrage: om met nieuwe inspiratie zelf aan de slag te gaan.

Tom Hazenberg

Archeoloog

Let op:

deze excursie eindigt
later, in de pauze.

Deelnemers kunnen zich
melden bij de balie
in de hal.

Excursie: Operatie Zwammerdamschepen

Zie ook pagina 28.

Fotograaf: Rob Mieremet / Anefo (l), Punt, W. / Anefo (r)

Wim Burggraaff

Adviseur erfgoedparticipatie,
Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

De mens centraal: vrijwilligers en erfgoedgemeenschappen

In Nederland zijn misschien wel 3,5 miljoen mensen in hun vrije tijd actief bezig met het zorgen voor, toegankelijk maken en waarderen van erfgoed. Het verdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving, ook wel het Verdrag van Faro, stelt al deze mensen centraal. Het verdrag gebruikt het begrip erfgoedgemeenschap voor groepen mensen die waarde hechten aan bepaalde aspecten van cultureel erfgoed.

Het verdrag van de Raad van Europa gebruikt het begrip erfgoedgemeenschap voor groepen mensen die waarde hechten aan bepaalde aspecten van cultureel erfgoed.

In deze presentatie licht Wim Burggraaff, adviseur erfgoedparticipatie bij de RCE, de actuele stand toe van het proces van het Verdrag van Faro. Wat is de waarde van het Verdrag van Faro voor vrijwilligers en erfgoedgemeenschappen? Aan de hand van recent onderzoek maakt Burggraaff de actuele situatie inzichtelijk, bijvoorbeeld van de omvang en diversiteit van deze gemeenschappen en het erfgoed waar ze voor zorgen. Ook wordt duidelijk wie er actief zijn, hoe men samenwerkt en met welke netwerken de gemeenschappen verbonden zijn.

Marielle Hendriks

Directeur-bestuurder Erfgoedhuis
Zuid-Holland

Fotograaf: Floris Scheplitz

Arjan Witte

Statenlid ChristenUnie-SGP

I Uitreiking De Erfgoedparel

De erfgoedsector kan niet zonder het bestaan van vrijwilligers die zich inzetten voor het benutten, behouden en beleefbaar maken van (immaterieel) cultureel erfgoed. Denk aan vrijwilligers die zich inzetten voor musea, archieven, molens, kastelen, historische verenigingen, monumenten of andere erfgoedinstellingen in Zuid-Holland.

Uit onderzoek van het Erfgoedhuis blijkt dat ruim 40.000 vrijwilligers zich binnen 1.100 organisaties gemiddeld zo'n drie uur per week inzetten voor ons erfgoed. Dat staat gelijk aan 124 miljoen euro.

Een kapitale bijdrage, die aandacht en ondersteuning verdient!

De erfgoedsector kan niet zonder het bestaan van vrijwilligers die zich inzetten voor het benutten, behouden en beleefbaar maken van (immaterieel) cultureel erfgoed.

Daarom hebben Erfgoedhuis Zuid-Holland en de provincie Zuid-Holland een nieuwe erfgoedvrijwilligersprijs ingesteld, de Erfgoedparel. De Erfgoedparel wordt eens in de twee jaar uitgereikt, voor het eerst op 3 november 2022, en bestaat uit een publieks- en vakjuryprijs, als teken van waardering voor het vele goede werk dat vrijwilligers doen. Beide winnaars ontvangen - naast de eer - een geldbedrag van € 2.000,-. Dagvoorzitter Marielle Hendriks vertelt inleidend over de totstandkoming van de Erfgoedparel, waarna juryvoorzitter Arjan Witte het rapport voorleest en de prijzen uitreikt aan de twee winnaars.

Marielle Hendriks

Directeur-bestuurder Erfgoedhuis
Zuid-Holland

Fotograaf: Floris Scheplitz

Wrap-up van de dag en afsluiting

Na al dat verleden en toekomst brengt dagvoorzitter Marielle Hendriks je weer terug naar het hier en nu met een wrap-up van de dag, met – ter afsluiting – een gouden strik erom! Welke visies en inzichten, lessen en praktijken, uitdagingen en oplossingen kwamen voorbij tijdens de Erfgoeddag? Wat nemen we mee, wat laten we los?

Hendriks gaat er in vogelvlucht doorheen en doet aan iedereen een open uitnodiging om mooie initiatieven voort te zetten, goede ideeën uit te werken en het gesprek aan te – blijven – gaan. Te beginnen bij de borrel!

Borrel ► 16.30 UUR

Zonder verbinding geen netwerk. Van oudsher is de borrel op de Erfgoeddag hét moment om bekende gezichten uit de wereld van erfgoed en geschiedenis te zien en nieuwe contacten te leggen. We wensen je een aangename afsluiting en - wie weet - wordt vervolgd? Tijdens de borrel is er muzikale begeleiding, door een heuse troubadour, die Middeleeuwse muziek ten gehore brengt.

Meer informatie

Erfgoeddag: Geschiedenis voor de toekomst

3 november 2022

De Erfgoeddag wordt georganiseerd door Erfgoedhuis Zuid-Holland en wordt mogelijk gemaakt door provincie Zuid-Holland.

Museumpark Archeon

Archeonlaan 1

2408 ZB Alphen aan den Rijn

Routebeschrijving

Bekijk een routebeschrijving op [archeon.nl](https://www.archeon.nl), of via Google.

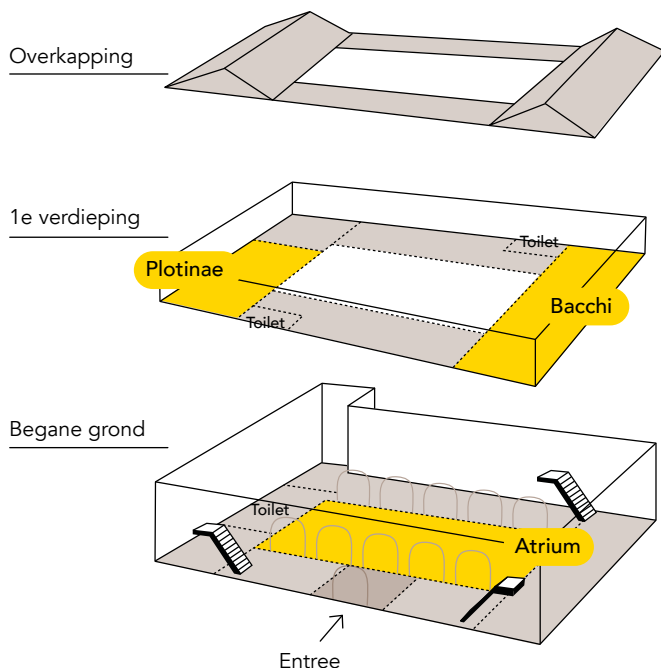
- Kom je met het openbaar vervoer? Er rijdt regulier busvervoer tussen NS-station Alphen aan den Rijn en Museumpark Archeon (Arriva-bus 3 of 4).
- Kom je met de auto? Je kunt gratis parkeren bij het park; vermeld bij de receptie dat je voor de Erfgoeddag komt.

De Erfgoeddag vindt plaats in de Herberg, op het terrein van Archeon. Vanaf de entree is het 10 minuten lopen naar de Herberg, wees dus op tijd! Bij de entree zijn gratis plattegronden van het park beschikbaar, ook wordt de route duidelijk aangegeven op borden.

In de Herberg bevinden zich alle ruimtes waar programma-onderdelen plaatsvinden, met uitzondering van de lunch (Romeins badhuis) en de excursie naar het Romeins Scheepvaartmuseum in oprichting.

In de entree van de Herberg bevindt zich de aanmeldbalie, daar ontvang je een batch en programmaboekje. Ook kun je hier terecht voor vragen of om je te melden voor deelsessie of pendelbus.

Herberg

Pendelbussen

Erfgoedhuis Zuid-Holland organiseert de inzet van een extra pendelbus. Bij online aanmelden voor de Erfgoeddag kun je hiervoor een plaats reserveren. Deze pendelbus vertrekt tussen 09.00-09.20 uur en na afloop van het evenement rijdt deze weer naar het station.

Voor vragen over deze pendeldienst, mail naar info@erfgoedhuis-zh.nl o.v.v. 'Pendeldienst Erfgoeddag'.

Deelsessies

Het is mogelijk een plaats voor de deelsessies te reserveren op de Erfgoeddag zelf. Dit kan door je keuze(s) door te geven bij de aanmeldbalie. Daar ontvang je een toegangsbewijs voor de sessie.

Plaatsen zijn beperkt, dus haal op tijd je bewijs op voor de deelsessie(s) bij de aanmeldbalie. Omwille van de doorstroming adviseren we daarom om al vóór de Erfgoeddag te bekijken welke sessie je voorkeur heeft.

Wees ook op tijd bij de sessie aanwezig, de gereserveerde plaatsen kunnen anders worden vergeven aan een ander.

Livestream

De plenaire bijdragen in het Atrium (en niet die daarbuiten!) zijn te volgen via een livestream. Hoe kun je deze stream volgen? Als je je hebt aangemeld ontvang je voorafgaand aan de dag een bericht via het door jou opgegeven e-mailadres. Hierin staat de link die je toegang geeft tot de omgeving waar de livestream van de Erfgoeddag zichtbaar is. Ook vind je in deze mail instructies hoe de dag te volgen is en hoe eventuele technische problemen kunnen worden opgelost.

Na afloop

Mocht je - om wat voor reden dan ook - de Erfgoeddag of een aantal onderdelen toch niet kunnen volgen via de livestream: geen zorgen! Na afloop ontvang je per mail links naar de videoregistratie van de presentaties uit het Atrium, zodat je deze in je eigen tijd (nog eens) kunt bekijken, samen met een geschreven verslag van de overige sessies.

Tevens vragen we je na afloop om je feedback te geven op het evenement: wat ging er goed, wat kan er beter? Jouw ervaring helpt ons vooruit. Dank alvast voor je reactie!

Voor meer informatie: erfgoedhuis-zh.nl/erfgoeddag

SCAN MIJ!

ERFGOEDHUIS
ZUID • HOLLAND

provincie
Zuid-Holland